

А. Тэадаровіч

ДЗЕ ЗНАХОДЗІЦЦА VYLICA SHKALAVA, ЦІ ЯК НЕ ЗАБЛУКАЦЬ У BIELARUSKIM ГОРАДЗЕ

Актуальнасць тэмы запісу беларускай мовы лацінскім пісьмом палягае ў значнасці выкарыстання лацінскага алфавіта ў сучасным свеце, бо такім чынам беларуская мова робіцца даступней міжнароднай супольнасці. У якасці матэрыялу былі ўжытыя творы беларускіх пісьменнікаў Францішка Багушэвіча і Браніслава Тарашкевіча, а таксама пастановы дзяржаўных органаў Рэспублікі Беларусь.

Падчас аналізу твора Францішка Багушэвіча “*Dudka bielaruskaja*” намі было выяўлена, што перадача амаль усіх фанетычных з’яў супадае з адпаведнымі правіламі польскай мовы. Адзінае значнае адрозненне – ужыванне літар *ŷ* і *ł* для пазначэння /*ŷ*/ і /*л*/ адпаведна, напрыклад: назва горада *Магілёў* перадаецца як *Mahiloy*.

У 1918 г. у двух варыянтах (кірыліцай і лацінкай) выдаецца “Беларуская граматыка для школ” Браніслава Тарашкевіча. У апошнім варыянце захоўваецца большасць зададзеных раней тэндэнцый. Адзіным выключэннем з’яўляецца напісанне шыпячых праз літары з гачакам. Так, калі, напрыклад, слова *што* ў творах Ф. Багушэвіча пішацца як *szto*, то ў “Граматыцы” – як *što*.

23 лістапада 2000 г. была прынята Інструкцыя па транслітарацыі геаграфічных назваў Рэспублікі Беларусь літарамі лацінскага алфавіта, у якой захоўваюцца амаль усе прынцыпы, зададзеныя Браніславам Тарашкевічам. Тым не менш намі былі выяўлены колькі адрозненняў ад класічнай лацінкі накшталт ужывання літары *v* для гука /в/ ці іншых сімвалаў для цвёрдага /л/ і мяккага /л'/ – *l* і *l'* адпаведна. Падчас аналізу прыкладаў перадачы геаграфічных назваў адзначана, што *l'* паказвае мяккасць /л'/ толькі ў канцы склада (*Homiel', Fanipal'*), а мяккасць перад галоснымі, як і ў іншых зычных, дэманструецца праз літараспалучэнні галосных (*Liubań, Ciomny Lies*).

24 сакавіка 2023 г. прадстаўлена новая Інструкцыя па перадачы найменняў геаграфічных аб'ектаў з беларускай і рускай моваў на іншыя мовы і транслітарацыі найменняў геаграфічных аб'ектаў літарамі лацінскага алфавіта. Было выяўлена, што першае сур'ёзнае змяненне – поўнае пазбаўленне літар з дыякрытычнымі знакамі: пэўныя гукі перадаюцца паводле правіл англійскай мовы: (/ж/ – *zh*, /ш/ – *sh*, /ч/ – *ch*, /ў/ – *w*). Фрыкатыўны /г/ перадаецца літарай *g* (*Gogaliewka*), яго шумны аналаг – літарай *h* (*Haciuhova*). Было выяўлена, што паводле новай Інструкцыі літараспалучэнне *sh* перадае як гук [ш] (як у назвах *Шклоў (Shkloŭ)*), так і спалучэнне [сх] (*Усходняя (Ushodniaja)*). Такое розначытанне патэнцыйна можа прывесці да непаразуменняў пры зваротным перакладзе.

Такім чынам, запіс беларускай мовы лацінскім алфавітам цягам усёй сваёй гісторыі меў некалькі варыяцый, асноўнай з якіх доўгі час лічыўся стандарт Браніслава Тарашкевіча. Аднак і ў сучасную эпоху ён удасканальваецца дзеля лепшай адаптацыі да сучасных экстралінгвістычных фактараў.